

Брюховецький Я.С.
молодший науковий співробітник
Іваненко Л.В.
молодший науковий співробітник
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УКРАЇНІ

1. В умовах загальної інформатизації суспільства, прискореного поширення передових технологій інтелектуалізація праці стає необхідною умовою ефективного функціонування сучасного підприємства. Аналіз показників впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах і в промисловості України свідчить про те, що в результаті поступового поширення і насичення суспільства новітніми технологіями інтелектуалізація праці на діючих підприємствах поглиблюється. Незважаючи на масштабне згорання обсягів виробництва, капітальних інвестицій, а також зниження реальної заробітної плати, підвищується рівень комп'ютеризації робочих місць, розширяється використання Internet-технологій в управлінській діяльності підприємств.

2. В Україні стрімко знижується частка доданої вартості (ДВ), створеної в промисловості в структурі валового внутрішнього продукту (ВВП), що свідчить про сировинний розвиток і деіндустріалізацію економіки. З 2006 р. по 2015 р. частка ДВ, створеної в промисловому комплексі України, знизилася на 10 п.п. і склала в 2015 р. в структурі ВВП 25,9%, про що свідчать дані Світового Банку [1]. У I кварталі 2016 р. в промисловості України було створено ДВ на суму 92,5 млрд. грн., що становило в структурі ВВП 20,4%.

3. Продукція підприємств високотехнологічних галузей має високий рівень ДВ за рахунок більш ефективного використання залучених матеріальних, трудових, фінансових та інтелектуальних ресурсів. У кризові періоди динаміка промислового виробництва високотехнологічних секторів промисловості характеризується відносною стійкістю на тлі загального зниження ділової активності. Дані статистики країн Європейського Союзу свідчать, що падіння обсягів виробництва через негативні впливи кризи 2008 р. в високотехнологічних галузях було вдвічі меншим, ніж в промисловості в цілому. У 2005-2012 рр., незважаючи на фінансово-економічну кризу, в країнах об'єднаної Європи виробництво продукції в високотехнологічній промисловості (*high-technology manufacturing*) зросло на 26%, а в помірно високотехнологічній переробній промисловості (*medium-high-technology manufacturing*) – на 7%., тоді як в тих галузях промисловості, які визначені як низькотехнологічні (*low-technology manufacturing*) і помірно низькотехнологічні (*medium-low-technology manufacturing*), в цей період спостерігалось скорочення на 6% і 5% відповідно [2].

4. В Україні стійкість до кризових явищ і зростання в кризові роки спостерігається в високотехнологічній галузі з виробництва основних фармацевтичних продуктів і препаратів через те, що вироблена продукція має високий рівень доданої вартості за рахунок сучасних технологій і більш ефективного використання матеріальних, трудових, фінансових та інтелектуальних ресурсів, автоматизації управління на основі новітніх технологій та інтелектуальних засобів комунікації. Як свідчать дані Державної служби статистики, в Україні обсяги виробництва переробної промисловості за період з 2006 р. по 2012 р. скоротилися на 4,2%, а у вересні 2016 р. скорочення склало вже 37,1% в порівнянні з 2006 р. Високотехнологічна галузь з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів в цей період поступово зростала, і в 2012 р її обсяги становили 137,1% від рівня 2006 р., а у вересні 2016 - 142,4%. Однак в цей же період у

високотехнологічному виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції спостерігався глибокий спад: в 2016 р. обсяги виробництва продукції цієї високотехнологічної галузі України склали всього 24,7% від рівня 2006 р. [3].

5. Інтелектуалізація праці – це результат поширення нових технологій в суспільстві та економіці, яке відбувається постійно незалежно від рівня і інтенсивності їх цілеспрямованого впровадження у виробництво в окремих галузях промисловості та підприємствах. Показники впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах і в промисловості України свідчать про те, що незважаючи на негативні тенденції в динаміці виробництва продукції, зниження інвестиційної та ділової активності підприємств в Україні під впливом системної кризи останніх років, процеси інтелектуалізації праці на діючих підприємствах не згорнуті. Навпаки, в результаті поступового поширення і насичення суспільства інформаційними технологіями роль інтелектуальної творчої роботи на підприємствах продовжує зростати. Офіційні дані Державної служби статистики України свідчать, що частка підприємств, які використовують комп'ютерні та мережеві технології, поступово збільшується. У 2015 р. кількість підприємств, які використовували комп'ютери в своїй діяльності, збільшилася з 87,7% до 95,2% в порівнянні з 2011 р., в переробній промисловості – з 86,2% до 94,8%. Середня кількість працівників, які використовували комп'ютери в Україні, збільшилася в 2015 р. в порівнянні з 2011 р. на 6,3 п.п. (з 28,2% до 34,5%), у переробній промисловості – на 6,8 п.п. (з 17,8% до 24,6%). Частка підприємств, які мали доступ до мережі Інтернет, складала в 2015 р. 98,0% кількості підприємств, які використовували комп'ютери, забезпечивши регулярний доступ до мережі Інтернет 79,7% працівників. У 2011 р. ці показники становили відповідно 86,2% і 60,4%. У переробній промисловості частка підприємств, що мали доступ до мережі Інтернет, складала в 2015 р. 98,2% (для порівняння: 88,4% в 2011 р.) кількості підприємств, які використовували комп'ютери, забезпечивши регулярний доступ до мережі Інтернет 70,0% (для порівняння: 60,4% в 2011 р) працівників [3].

6. Сучасні тенденції інтелектуалізації, використання комп'ютерних технологій істотно змінюють традиційні економічні процеси і явища, характер і зміст праці. Змінюється характер впливу працівника на засоби праці, професійна і кваліфікаційна структура персоналу сучасних підприємств, кваліфікаційні вимоги до персоналу, форми та системи оплати праці працівників нових професій. Досягнення ефективності діяльності промислових підприємств в таких умовах передбачає наявність у працівників не тільки певного обсягу загальноосвітніх і спеціальних знань, умінь, здібностей, досвіду, трудових навичок, а й вимагає постійного навчання та саморозвитку.

1. *World Development Indicators. The World Bank. 10 August, 2016. [Electronic resource]. – URL: <http://datacatalog.worldbank.org/>.*

2. *Jaegers T., Lipp-Lingua C., Amil D. High-technology versus low-technology manufacturing [Electronic resource] \ Statistics in Focus, 2013. – 1. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/High-technology_versus_low-technology_manufacturing#cite_note-2.*

3. *Статистична інформація Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> .*